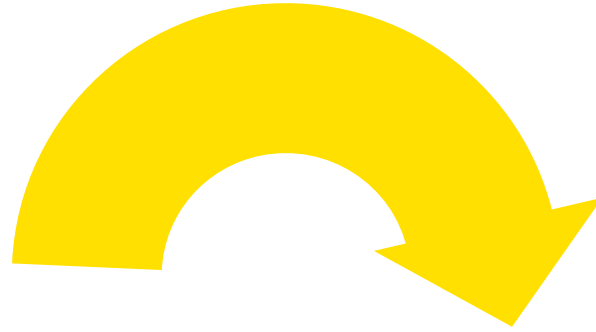

MIKSI ASUKKAIDEN OSALLISTUMINEN ON MERKITYKSELLISTÄ?

Joonas Leppänen ja Elina Eerola, Sitra

19.9.2022

**MIKSI TARVITAAN UUDENLAISTA
DEMOKRATIAA JA OSALLISUUTTA?
MIKSI PERINTEINEN EDUSTUKSELLINEN
DEMOKRATIA EI RIITÄ?**

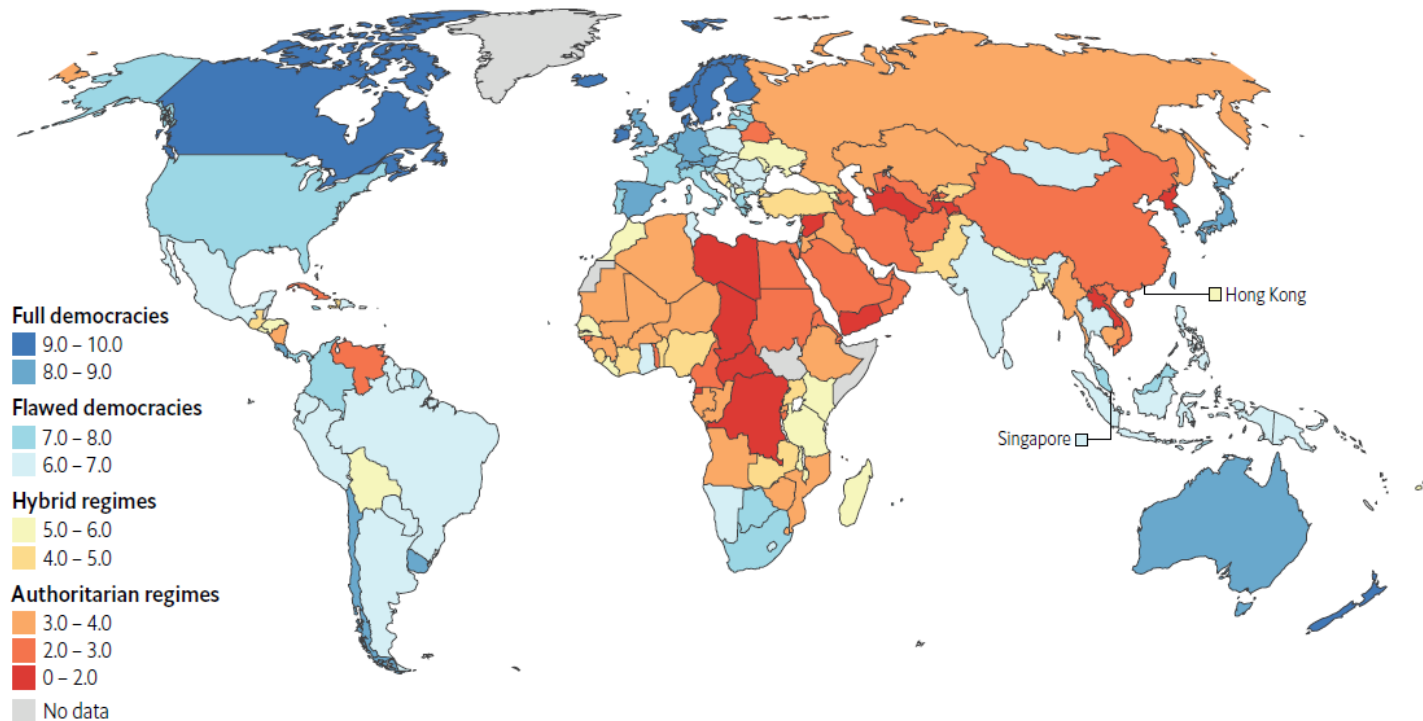
OSALLISTUMISEN PARADOKSI

Luottamus instituutioihin on vahvaa, mutta usko omaan vaikutusmahdollisuuksiin ei.

Democracy index 2020 – in sickness and in health - *The economist intelligence unit 2020*

Chart 1. Democracy Index 2020, global map by regime type

Source: The Economist Intelligence Unit.

Perustuslaki velvoittaa edistämään osallistumismahdollisuuksia

Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta.

Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.

PeL 2§ 1. ja 2. mom.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

PeL 14 § 4. mom

Lainsäädäntö linjaa vahvasti osallistumista

- Hyvinvointialueen asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan.
- Aluevaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.
- Hyvinvointialueen on tiedotettava siitä, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä asukasraateja;
- 2) selvittämällä asukkaiden ja hyvinvointialueella säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
- 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia hyvinvointialueen toimielimiin;
- 4) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;
- 5) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua hyvinvointialueen talouden suunnitteluun;
- 6) tukemalla asukkaiden sekä järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua

A hand holding a yellow sign with text. The sign is rectangular and has a bright yellow background. The text on the sign is in black, bold, sans-serif font. The hand is wearing a light-colored, striped shirt sleeve and a watch with a metal link bracelet. The background is white.

**Hyvinvointi-
aluelaki
29 ja 34 §**

Osallisuus

Osallisuus tarkoittaa ihmisen kokemaa ja konkreettista kuulumista yhteiskuntaan, paikallisyhteisöihin ja elämistä itselle sopivalla tavalla. Tähän kuuluu voimaantuneisuus ja kyvykkyys olla kulloistenkin voimavarojensa mukainen aktiivinen toimija sekä omassa elämässään että yhteiskunnassa. Osallisuutta kokeva tulee kuulluksi ja nähdyksi toivomallaan tavalla ja edistää itselleen tärkeitä asioita.

Osallistuminen

Osallistumiseen sisältyy ajatus kansalaisesta aktiivisena subjektina, joka haluaa, osaa ja saa toimia välittömänä vaikuttajana itselleen tärkeissä yhteiskunnallisissa asioissa.

**ITSENÄISYYDEN HISTORIAN SUURIN
HALLINNON REFORMI MAHDOLLISTAA
ENNENÄKEMÄTTÖMÄLLÄ TAVALLA UUSIEN
OSALLISTUMISTAPOJEN LUOMISTA JA
KYTKEMISTÄ PÄÄTÖKSENTEKOON.**

Suomalaiset vaikuttajina

16 %

**Puolueisiin
kiinnittymättömät
osallistajat**

Aktiivisia osallistujia. Osallistuvat päätöksentekoon, jos aihe itselle tärkeä ja siihen tarjoutuu mahdollisuus.

22 %

**Epävarmat
osallistajat**

Heikkoja osallistujia, kolmannes ei osallistu valtakunnalliseen, kaksi viidestä ei kunnalliseen päätöksentekoon. Jos keinot helpompia, useampi osallistuisi.

16 %

**Arvosidonnaiset
aktiivit**

Hyvin aktiivisia osallistujia. Tarttuvat mahdollisuuksiin vaikuttaa. Osallistumiseen motivoi omien arvojen edistäminen.

15 %

**Päätöksenteosta
syrjäytyneet**

Heikoimpia päätöksentekoon osallistujia. Puolet ei osallistu juuri koskaan, reilu kymmenes sanoo, ettei mikään saa heitä osallistumaan.

16 %

**Tyytymättömät
vaikutushaluiset**

Aktiivisia osallistujia. Jos tarjolla olisi helpoksi koettuja osallistumisen tapoja, osallistuttaisiin vielä aktiivisemmin.

15 %

**Luottavaiset
vaikuttajat**

Aktiivisia osallistujia erityisesti kunnallisessa päätöksenteossa. Koettu velvollisuus ja itselle tärkeät asiat motivoivat.

Valtaosa

päätäjistä

**epäilee kansalaisten
valmiuksia osallistua**

poliittiseen

keskusteluun.

"Hoidetaan
me nämä
monimutkaiset
jutut."

Demokratiaindikaattori hyvinvointialueittain

Skaala 1-100

n=4000 (kansalaiset) ja

n=1189 (päättäjät)

57	Helsingin kaupunki
57	Pohjanmaa
56	Länsi-Uusimaa
55	Varsinais-Suomi
55	Etelä-Karjala
55	Pirkanmaa
55	Pohjois-Pohjanmaa
55	Kanta-Häme
55	Keski-Suomi
55	Satakunta
54	Koko Suomi
54	Päijät-Häme
54	Keski-Pohjanmaa
54	Keski-Uusimaa
54	Etelä-Pohjanmaa
54	Kymenlaakso
54	Vantaa ja Kerava
53	Itä-Uusimaa
53	Pohjois-Savo
53	Etelä-Savo
53	Lappi
53	Pohjois-Karjala
51	Kainuu

Tuemme asukasosallistumista hyvinvointialueilla

Ainutlaatuinen tilaisuus: Suomen historian suurin hallintoreformi käynnissä

Mahdollisuus vaikuttaa demokraattisen osallistumisen rakenteisiin

Mahdollisuus testata demokratiainnovaatioita ja juurruttaa niitä käytäntöön

2021

- Perustimme verkostomaisen **Demokratia-teemaryhmän** (OM, VM, STM) johon kuuluvat hyvinvointialueiden asukkaiden osallistumisesta ja demokratiasta vastaavat viranhaltijat
- Verkosto keskittyy hyvinvointialueiden demokratiaan ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksien vahvistamiseen.

2022

- Tuemme asukasosallistumisen kirjaamista alueen hallintosäätöön ja tuotimme **osallistumisen ohjelman** mallipohjan
- **Tutkimustietoa asukkaiden osallistumisesta**
- **Kokeilukumppaneiden valinta** kohdennetulla haulla

2023–2025

- Kokeilut käynnissä
- Koulutuspaketit digitaalisesta ja puntaroivasta demokratiasta alueille
- Uudet vaikuttamistavat viedään käytäntöön

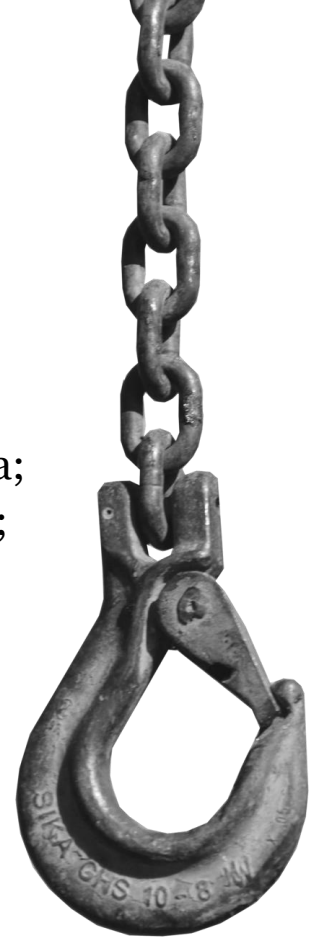

Hyvinvointialuestrategia

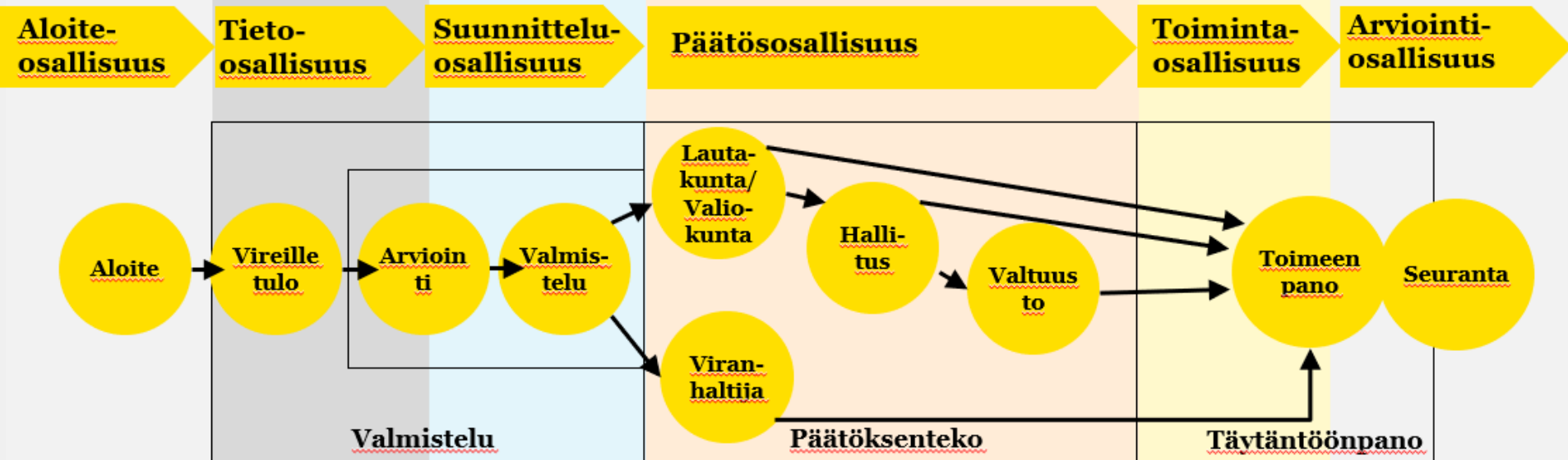
Hyvinvointialueella on oltava strategia, jossa aluevaltuusto päättää hyvinvointialueen toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Hyvinvointialueen strategiassa tulee ottaa huomioon:

- 1) asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen hyvinvointialueen tehtävälalla;
- 2) palvelujen järjestämistä ja tuottamista koskevat strategiset linjaukset;
- 3) hyvinvointialueen tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet;
- 4) omistajapolitiikka;
- 5) henkilöstöpolitiikka;
- 6) asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.

Hyvinvointialuelaki 41 §

Osallistumisen kytkentä päätöksentekoon ja kaikkiin prosessin vaiheisiin

Eräitä asukkaiden osallistumismenetelmiä hyvinvointialueilla

	Tieto-osallisuus = tiedon oikea-aikaista saamista ja tuottamista asioiden valmisteluun	Aloiteosallisuus = itselle tai yhteisölle tärkeiden asioiden nostamista valmisteluun	Suunnittelu-osallisuus = asioiden valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta	Päätöksentekosallisuus = suoraa tai epäsuoraa osallistumista päätöksen muodostamiseen	Toimintaosallisuus = asukkaiden osallistumista palveluiden tuottamiseen	Arviointiosallisuus = päätösten ja toiminnan arviointia tulevan suunnittelun pohjaksi
← Helppo / kevyt — Vaativa / intensiivinen →	Erätauko-keskustelu Asukasillat ja infotilaisuudet, kumppanuuspöydät Neuvonta, ohjaukset, asiamiehet ja yhdyskuntatyöt Tietopyyntö Palaute Päätösarkisto ja karttapalvelu ja avoin data Uutiskirjeet, somekanavat, striimit ja suunnitelmavahdit Mieli-pidekyselyt Robottipuhelut	Osallistuva budjetointi	Yhteissuunnittelu Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3 tai useampi) Keskustelu- ja suunnittelu-tilat Osallistuva budjetointi Keskustelu- ja suunnittelu-tilat Verkkoalustat Verkkoalustalla (2 tai useampi) Verkkokuuleminen (1 tai muu kannanotto) Kokemusasiantuntijat Vaikuttajatoimielimet	Luottamustehtävät Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3 tai useampi) Osallistuva budjetointi Mielenosoitus! Mieli-pidekirjoitus Kansanäänestys Keskustelu verkkopalustalla (2 tai useampi) Oikaisuvaatimus ja aluevalitus Päätäjien valinta esim. äänestämällä vaaleissa	Haktivismi, sissipuutarhat ja muut tempaukset Vapaaehtoiset Joukkoistetut hankkeet alueen palveluissa Palveluiden ystävät ja tukiyhdistykset Toiminta-avustukset järjestöille ja ryhmille Aluekummit Joukko- ja hybridirahoitus	Erätauko-keskustelu Asukasillat, kumppanuuspöydät Hallintokantelu aluehallintovirastoon Sosiaalihuollon muistutusmenettely Palaute Avoin seuranta-data Mieli-pidekyselyt Robottipuhelut

+Yhdistelmät ja hybridit!

1) Otakantaa.fi ja Lausuntopalvelu.fi

2) Pol.is, Innoduel, Decidim, Howspace, Maptionnaire, Sarastia365 ym.

3) Digiraati.fi ym.

Osallisuuden lajit: Ryyänen 1997, Gretsche 2002, Backman & Hyssälä 2018

Vain yksi esimerkki menetelmien ketjuttamisesta

	Tieto-osallisuus = tiedon oikea-aikaista saamista ja tuottamista asioiden valmisteluun	Aloiteosallisuus = itselle tai yhteisölle tärkeiden asioiden nostamista valmisteluun	Suunnittelu-osallisuus = asioiden valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta	Päätöksentekosallisuus = suoraa tai epäsuoraa osallistumista päätöksen muodostamiseen	Toimintaosallisuus = asukkaiden osallistumista palveluiden tuottamiseen	Arviointiosallisuus = päätösten ja toiminnan arviointia tulevan suunnittelun pohjaksi
<p>← Helppo / kevyt — Vaativa / intensiivinen →</p>	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat ja infotilaisuudet, kumppanuuspöydät</p> <p>Neuvonta, ohjaus, asiamiehet ja yhdyskuntatyö</p> <p>Tietopyyntö</p> <p>Palaute</p> <p>Päätösarkki verkossa, karttapalvelu ja muu avoin data</p> <p>Uutiskirjeet, somekanavat, striimit ja suunnitelmavahdit</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Yhteydenotto valmistelijaan tai luottamushenkilöön</p> <p>Hyvinvointialuealoite</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Yhteissuunnittelu</p> <p>Asukaspaneeli, verkkopaneeli (3)</p> <p>Varjo- ja vastasuunnittelu</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Keskustelu- ja kuulemistilaisuudet, kehittäjäyhteisöt/poolit</p> <p>Keskustelu verkkoalustalla (2)</p> <p>Verkkokuuleminen (1 tai muu kannanotto)</p> <p>Kokemusasiantuntijat</p> <p>Vaikuttajatoimielimet</p>	<p>Luottamustehtävät</p> <p>Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3)</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Mielenosoitus!</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Kansanäänestys</p> <p>Keskustelu verkkoalustalla (2)</p> <p>Oikaisuvaatimus ja aluevalitus</p> <p>Päättäjien valinta esim. äänestämällä vaaleissa</p>	<p>Haktivismi, sissipuutarhat ja muut tempaukset</p> <p>Vapaaehtoistehtävät</p> <p>Joukkoistetut hankkeet alueen palveluissa</p> <p>Palveluiden ystävät ja yhdistykset</p> <p>Toimintavavustukset järjestöille ja ryhmille</p> <p>Aluekummit</p> <p>Joukko- ja hybridirahoitus</p>	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat, kumppanuuspöydät</p> <p>Hallintokantelu aluehallintovirastoon</p> <p>Sosiaalihuollon muistutusmenettely</p> <p>Palaute</p> <p>Avoin seurantadata</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>

1) Otakantaa.fi ja Lausuntopalvelu.fi

2) Pol.is, Innoduel, Decidim, Howspace, Maptionnaire, Sarastia365 ym.

3) Digiraati.fi ym.

Asukasosallistuminen hyvinvointialueilla –kokeilut

- Kokeiluilla tavoitellaan alueen asukkaiden ja asiakkaiden osallistumisen vahvistamista ja sen kytkemistä kiinteäksi osaksi päätöksentekoa.
- Tavoitteena on, että hyvinvointialueen päätöksenteon rakenteet tukevat asukkaiden osallistumista ja että [hyvinvointialuelain 29 §](#) osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koskevaa kirjausta noudatetaan kunnianhimoisesti.
- Kriteerit I ja II –vaiheessa
 - Kunnianhimo, kytkentä päätöksentekoon, osallistumista tukevat rakenteet, sitoutuneisuus, innovatiivisuus

II -vaiheessa mukana olevat alueet

- Keski-Pohjanmaa
- Etelä-Karjala
- Pohjois-Karjala
- Pirkanmaa
- Kainuu
- Lappi
- Keski-Uusimaa
- Keski-Suomi
- Etelä-Pohjanmaa

Asukaspaneelit

- Sitran tarkoittaman asukaspaneelin tunnusmerkit:
 - Satunnaisotanta ja väestöllinen edustavuus tai kohdennus tiettyyn ryhmään tai alueeseen
 - Perehtyminen asiantuntijoita käyttäen
 - Lopputuotoksena yhteenveto, julkilausuma tai suositus → tärkeää sen viestiminen
- Vertautuu vaikuttajatoimielimiin, mutta ketterämpi ja neutraalimpi
- Tukee päätöksentekoa tuottamalla puntaroidun kansalaismielipiteen
- Tukee myös asukkaita: esim. voi parantaa aloitteen laatua, jos kansalainen ei osaa sanoittaa tai tiedä reunaehtoja (vrt. yhteiskehittäminen osallistuvassa budjetissa)

Esimerkkejä

- Turun kaupungin pormestariohjelmassa on pysyvä asukaspaneeli tulossa
- Mustasaaren kuntaliitoksen kansanäänestyksen edellä (PALO-hanke, Turun yliopisto)
- Maailmalla runsaasti esimerkkejä ja tietoa (hakusana Citizens Jury)

Esimerkki vaikuttamispolusta nuoria koskevissa asioissa

Aloiteosallisuus

Suunnitteluosallisuus

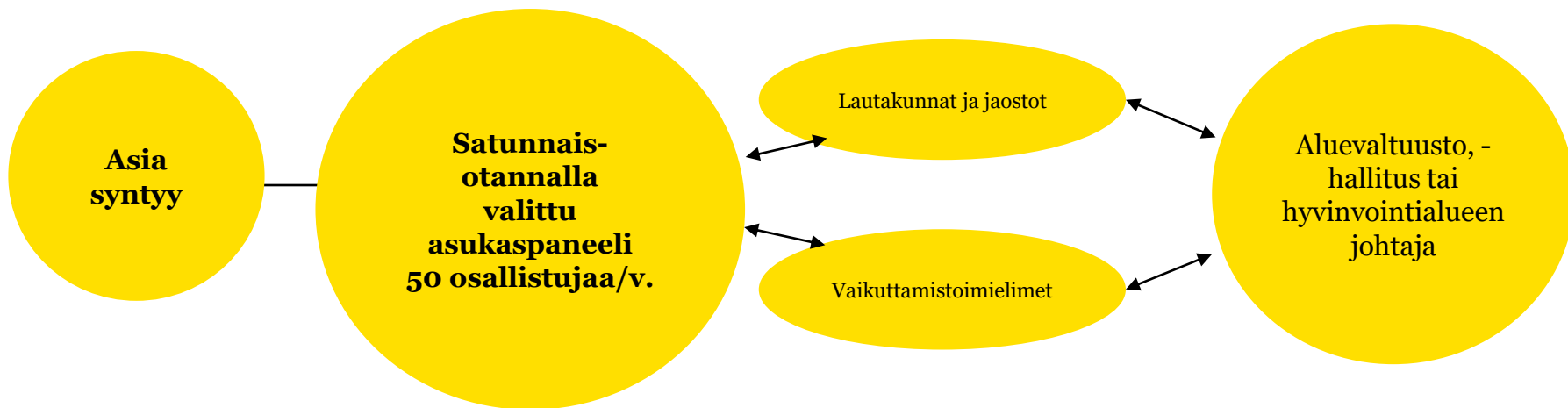
Päätösosallisuus

Esimerkki pysyvästä asukaspaneelistä

Osallistumisen ohjelma:
“Asukaspaneeli kutsutaan koolle
1–3 kertaa vuodessa
käsittelemään hyvinvointialueen
strategisia kysymyksiä”.

Lautakunnat, jaostot tai
valiokunnat vastaavat ideoiden
valmistelusta. Ne voivat
konsultoida asukaspaneelia
tarvittaessa.

Aluevaltuuston on käsiteltävä
sille tulleet ehdotukset 6 kk:n
sisällä niiden jättämisestä ja
perusteltava päätöksensä.

Aloiteosallisuus

Suunnitteluosallisuus

Päätösosallisuus

Robottipuhelukokeilut

*Kunnanjohtaja
terve. Jeesaisiks?*

1. Osallisuuspuhelut (9 kuntaa)

- Tavoitteena luoda demokraattiselle osallistumiselle uusi menetelmä.
 - > demokratian uusi käyttöliittymä
- Kuntalaisille mahdollisuus asettaa politiikan keskustelun agenda.
- Kunta aktiivinen toimija. Kuntalaiselta ei edellytetä erityistä aktiivisuutta
- Analysoitiin tekoälyä hyödyntäen

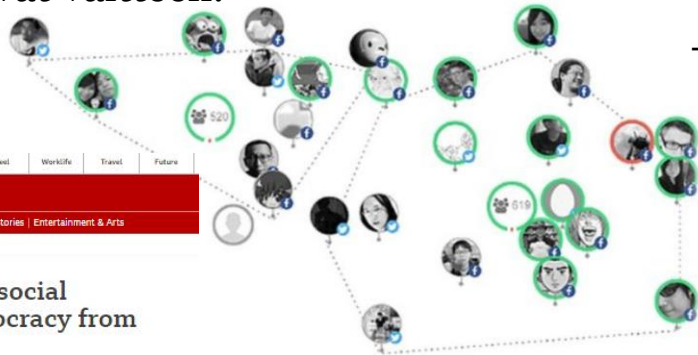
2. Koronapuhelut (3 kuntaa)

- Tavoitteena parantaa kuntien tilannekuvaa kuntalaisistaan ja tarjota työkalun siirtyä kovista rajoitustoimista huolenpidolliseen toimintaan.
- Eksotessa kokeiltu koronaseurantaan ja rokotteiden ajanvaraukseen

Yhteisymmärrykseen tavoitteluun perustuva keskustelualusta: Polis

- Polis on avoimeen lähdekoodiin perustuva keskustelualusta johon osallistajat voivat kirjoittaa lyhyitä väitteitä tai kommentteja jotka lähetetään muille osallistujille. Muut osallistajat äänestävät näistä väitteistä
 - 1) olemalla samaa mieltä
 - 2) eri mieltä tai
 - 3) ohittavat väitteen.

- Antaa keskustelun omistajalle mahdollisuuden osallistaa isoja määriä ihmisiä. Tällä hetkellä satoja tuhansia, tulevaisuudessa potentiaalisesti miljoonia käyttäjiä.
- Keskustelu perustuu ajatukseen siitä, että tuodaan ihmiset yhteen asioista, joista ollaan samaa mieltä eikä siihen, että kärjekkäät mielipiteet nousevat esille.
- Reaaliaikainen tilastotieteeseen ja koneoppimiseen perustuva järjestelmä, jolla voi kerätä tietoa ja analysoida sitä, mitä suuret ihmisjoukot ajattelevat asioista heidän omin sanoin.

Crossing Divides: How a social network could save democracy from deadlock

Pysymmekö mukana muutoksessa?

Maailma muuttuu – Muutummeko mekin?

**HYVÄÄ
HUOMISTA,
SUOMI!**

